

Nanna Mäkinen (AMK)

Esittävätaide

Nukketeatteri

2010

Nanna Mäkinen

RENE BAKER JA NUKENKÄSITTELYN PERUSTEET

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävätaide | Nukketeatteri

14.05.2010 | 32

Ahlholm Ari

Nanna Mäkinen

RENE BAKER JA NUKENKÄSITTELYN PERUSTEET

Tämä kirjallinen opinnäytetyö käy läpi nukketeatterintekijän Rene Bakerin nukenkäsittelyn perusharjoitteita. Harjoitteet on kerätty Rene Bakerin Turun Taideakatemiassa pitämältä kurssilta. Jokainen harjoite on kirjoitettu opinnäytetyön tekijän muistiinpanojen ja suomennosten pohjalta. Perusnukenkäsittelytaitojen avulla nukkien kanssa työskentelevä saa taidot toimia lavalla nukkien kanssa uskottavasti ja varmasti.

Opinnäytetyö alkaa alkulämmittelystä joka soveltuu erityisesti nukkenäyttelijöille. Erilaisia alkulämmittelyliikkeitä on esitelty yhteensä neljätoista. Nukenkäsittelyn perusteet käydään läpi seuraavassa järjestyksessä: nuketusasento, tutustuminen nukkeen, huomiopiste, hengitys, nukke katsoo, impulssi, nukke kävelee, eläinnukke kävelee ja nukke puhuu. Nämä asiat käsitellään erilaisten harjoitteiden avulla sekä tekijän omien huomioiden ja kokemusten pohjalta. Käsittelen useissa harjoitteissa sitä kuinka kyseinen harjoite on auttanut minua työssäni nukkenäyttelijänä. Lopuksi kokoan harjoitteiden ajatuksia ja tavoitteita yhteen. Näillä harjoitteilla on nukkenäyttelijän mahdollisuus saavuttaa korkeatasoinen ammattitaito.

ASIASANAT:

Nukenkäsittely, nukkenäyttelijä, nukettaja, nukke, alkulämmittely,

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performingart | Puppet theatre

14.05.2010 | 32

Ahlholm Ari

Mäkinen Nanna

RENE BAKER AND BASICS OF PUPPET MANIPULATION

This written thesis goes through basic exercises of puppet manipulations from puppet theatremaker Rene Baker. Exercises are collected from Rene Baker workshop 2009 in Turku Arts Academy. Every exercise is written from thesis maker notes and translations from workshop. From basic puppetmanipulation exercises they who work with puppets reach skills act on stage believably and surely.

Thesis start from warming up that is especially suitable for puppeteers. Different kind of warm up moves is present fourteen. Puppet manipulation basic we go through in this order: manipulation position, explore puppet, attention point, breathing, puppet is watching, impulse, puppet is walking, animal puppet is walking and puppet is speaking. This issue we deal with different kind of exercises and also by notice and experiences from thesis maker own work. She talks over in many exercises how this exercise helped her in her work on puppeteer. With this exercises puppeteer have possibility to reach of high quality expertise.

KEYWORDS:

Puppetmanipulation, puppetactor, puppeteer, puppet, warm up

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 ALKULÄMMITTELY	5
3 NUKETUKSEN PERUSTEET	11
3.1 Nuketusasento	12
3.2 Tutustuminen nukkeen	13
3.3 Huomiopiste	16
3.4 Hengitys	19
3.5 Nukke katsoo	22
4 IMPULSSI	24
5 NUKKE KÄVELEE	27
5.1 Eläinnukke kävelee	29
6 NUKKE PUHUU	29
7 LOPUKSI	31

LÄHTEET

33

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on antaa mahdollisuus nukketeatterin opiskelijoille, muille alasta kiinnostuneille ja erityisesti nuket kohtaavalle draamateatterin näyttelijälle taidot toimia lavalla nukkien kanssa uskottavasti ja varmasti. Harjoitteet on koottu tähän opinnäytetyöhön Rene Bakerin vuonna 2009 keväällä pitämästä kahden(2) viikon työpajasta. Käyn tekstissä läpi harjoitteet, jotka nukken kanssa työskentelevän on tärkeä käydä läpi ennen lavatyöskentelyn aloittamista. Harjoitteiden kuvauksiin liitän huomioita omista kokemuksistani nukkenäyttelijänä sekä niiden hyödyllisyydestä työssäni. Rene Baker perustaa vahvasti opetuksensa ajatukseen katsomalla oppimisesta, harjoitteiden tekemisen lisäksi. Monissa tässäkin opinnäytetyössä läpi käydyistä harjoitteista, jaetaan ryhmä kahtia jossakin vaiheessa, jolloin toinen puoli ryhmästä jatkaa harjoitteen tekemistä ja toinen osa ryhmästä pyrkii ymmärtämään tarkoituksen katsomalla ja seuraamalla.

Lopputyö alkaa aiheesta alkulämmittely ja käy läpi useita Rene Bakerin käyttämiä lämmittelyharjoitteita. Lämmittely avaa kehoa ja herättää sen työskentelyyn nukkien kanssa, jolloin työskentely on sujuvampaa ja kevyempää. Baker käyttää paljon myös taiji ja qigong harjoitteita, jotka auttavat nukettajaa keskittymään työhönsä sekä hallitsemaan ja ymmärtämään omaa kehoaan. Alkulämmittelyn jälkeen harjoitteet käydään läpi pääosin järjestyksessä, jossa ne käytiin Rene Bakerin pitämässä työpajassa. Aloitamme harjoittelun nuketusasennosta sekä nukkeen tutustumisesta ja päätämme harjoittelun nukken kautta tuotettuun puheeseen. Useat harjoitukset on kuvattu ryhmässä tehtäväksi, mutta joitakin näistä harjoitteista voi yrittää soveltaa myös yksin työskentelevälle tai pienryhmälle.

2 ALKULÄMMITTELY

Alkulämmittely tehdään yhdessä samanaikaisesti koko ryhmän kanssa. Jokainen liike aloitetaan ja lopetetaan yhdessä. Lämmittely alkaa siitä, kun kaikki seisovat rauhallisesti paikallaan ringissä. Rene Baker painottaa heti työpajan alussa, että myöhästymistä ei sallita. Kun alkulämmittelystä myöhästyy, on hyvä jättäytyä suosiolla tilan ulkopuolelle ja lämmitellä siellä omatoimisesti. Myöhässä tulevat osanottajat häiritsevät muiden keskittymistä, jos he saapuvat tilaan vielä rauhoittumisen ja yhteisen energian saavuttamisen jälkeen. Rene Baker kehottaa kaikkia myöhästelijöitä harjoittamaan tätä ns. näkymätöntä lihastaan tulevaisuuden varalle. On parempi saapua harjoitukseen kymmenen minuuttia liian aikaisin, kuin liian myöhään. Esitystä harjoitellessa kymmenen minuuttia ottaa paljon tärkeää aikaa lyhyestä sekä tehokkaasta harjoitusjaksosta. Seuraavaksi käyn läpi useita Rene Bakerin käyttämiä lämmittelyharjoitteita ja yritän hieman myös selventää, mitä varten kutakin harjoitetta tehdään.

Olkapäät

Pyöritetään molemmilla olkapäillä samanaikaisesti ympyrää. Ensiksi eteen 2-4 kierrosta ja sitten taakse myös 2-4 kierrosta. Olkapäät nostetaan lähelle korvia sisään hengityksellä ja pidetään näin jännitettyinä hetken ylhäällä. Uloshengityksen mukana olkapäät lasketaan tulemaan rennosti alas painovoiman avulla. Tämä liike toistetaan 2-4 kertaa. (Baker, 18.5.2009.)

Tämä harjoitus kirkastaa mieltäsi. Se avaa olkapäitäsi ja ylävartaloasi, jotka ovat usein jännittyneet. Aloita liike varovasti, äläkä tee liikettä väkisin. Anna kehollesi aikaa laajentaa liikeratojaan (Robinson, 2009, 56). Hartioiden rentoutuminen helpottaa myös henkistä painetta (Chang, 2006, 188).

Yläselkä

Nosta molemmat kädet ylös, sormet kohti kattoa. Pidä kädet kuitenkin rentoina. Älä yritä kurkottaa mahdollisimman ylös. Nosta olkapäitä ylös pumppaavalla liikkeellä 4 kertaa. Nosta olkapäitä, mutta keskity siihen että yläselkäsi liikkuu. Laita kädet suoriksi sivuille, pidä niissä edelleen sama rentous. Nosta olkapäitä

kohti kattoa. Laita kädet suoriksi eteesi ja työnnä käsiä eteenpäin, kuitenkin niin että liike lähtee vain yläselästäsi.(Baker, 18.5.2009.)

Älä jännitä olkapäitäsi kun olet lavalla, anna veren kiertää vapaasti päähän asti.

Käsivarsi 1

Astutaan toisella jalalla hieman eteenpäin niin, että seisot pienessä haara-asennossa. Pidä kätesi kokonaan rentona. Aloita liike keskivartalosta, koukista etummaista polveasi ja anna kätesi heilua liikkeen voimasta heilurina. Voimista liikettä hiljalleen niin, että lopuksi saat käden pyörimään kokonaisen ympyrän. Pidä käsi rentona, aivan ympyrän ylimmässä pisteessä joudut hieman auttamaan kädelläsi, muuten liike lähtee keskivartalosta ja jaloista. Anna käden pyöriä joitakin kokonaisia ympyröitä ja pysäytä se sitten ylös, suorana, sormet kohti kattoa. Pidä käsi hallitusti ylhäällä ja tee sillä pientä ravisteluliikettä. Tiputa käsi rentona alas ja anna käden tulla alas painovoiman avulla. Pidä käsi rentona äläkä pysäytä sen luonnollista heiluriliikettä. Tärkeää on, että et myöskään tee itse tätä liikettä. Kun liike loppuu itsestään, voit siirtyä pyörittämään saman käden uudelleen, mutta tee tällä kertaa ympyrää toiseen suuntaan. Toista tämä sama myös toisella kädellä.(Baker 18.5.2009.)

Myös nukkettaessa on tärkeää pitää käsi rentona, eikä jännittää sitä liikaa. Jos puristat nuketuskeppiä liikaa, se ei auta tekemään nuken liikkeistä parempilaatuisia. Usein huomaan myös, että jos nukettajalla on vain yksi käsi nukettamassa, vapaa käsi on jännittyneenä vartalonvierellä. Tarkkaile itseäsi ja opettele rentouttamaan myös vapaa käsi. Jännittäminen vie turhaan energiaasi. Tässä liikkeessä opit myös siirtämään painoa jalalta toiselle samalla kun säilytät hyvän tuntuman lattiaan ja kevyen, avoimen tunteen ylävartalossasi(Robinson 2009,54).

Käsivarsi 2

Seiso jalat lantionlevyisessä haara-asennossa, käsi suorana sivulla. Pidä kämmen 90 asteen kulmassa, käsivarteen nähden mahdollisimman litteänä. Pyöritä kämmentä kokonaisella ympyrällä, aivan kuten se olisi seinää vasten.

Ensin ympyrää taakse ja jonkin ajan kuluttua vaihda suuntaa. Kun sinun on pakko kääntää kämmenselkä pois itsestäsi, käännä, mutta käännä myös luonnollisesti takaisin. Liikkeen pitäisi tuntua kämmenselässä. Seuraavaksi pyöritä ympyrää taakse niin, että liike lähtee kyynärpäältä. Pyöritä ympyrää taakse siten että liike lähtee olkapäältä, mutta älä laske käsivartta rennoksi vartalon vierelle. Laske käsi alas- tunnetko pituuseron vielä käsittelemättömän käden kanssa? Tee samat liikkeet myös toiselle kädelle.(Baker, 22.5.2009.)

Hengitys

Seiso pienessä haara-asennossa kädet rentoina sivuilla. Hengitä sisään ja nosta käsiä samalla sivulle ylös. Hengitä ulos ja laske kädet rentoina, mutta hallitusti alas. Toista sama liike 4-6 kertaa. Älä nosta käsiä olkapäiden yläpuolelle. Muista pitää kädet rentoina. Koukista hieman polviasi samalla, kun nostat käsiä ylös ja suorista jalat, kun lasket käsiä alas.(Baker, 18.5.2009.)

Jousiammunta

Seiso leveähkössä haara-asennossa polvet koukistettuina, ylävartalo suorana ja molemmat kädet suorina sivuilla. Kämmenet ovat samaan suuntaan avoinna kuin katse. Älä jännitä hartioita. Lähde tuomaan toista kättä kohti toista puolta, tehden suurta kaartaa eteen. Kurkota käsi niin pitkälle kuin pystyt, kuitenkin jännittämättä hartioita tai taivuttamalla ylävartaloa. Kuvittele paikalla olevaan käteen jousipyssy ja tartu toisella kädellä kuvitteelliseen lankaan. Jännitä jousi vetäen kättä lähellä vartaloa. Käsi palaa takaisin sinne missä aluksi oli. Toista sama liikerata toiselle puolelle. Toista molemmat puolet 3-4 kertaa. Tee liikkeet rauhallisesti mukana hengittäen. Katse seuraa liikkuvan käden rataa.(Baker, 22.5.2009.)

Liike venyttää ja laajentaa rintakehää, kehittää olkaniveliä ja vahvistaa käsivarsia(Chang 2006,57).

Kämmenet

Seiso lantionleveyisessä haara-asennossa, polvet eivät saa olla lukittuina. Laita molemmat kädet suorina eteen. Aloita käsillä nopeatahtinen

kukkienpoimintaliike, eli sulje ja avaa käsiä yhtä aikaisesti. Toista liikettä jonkin aikaa tässä asennossa. Siirrä kädet suoriksi kohti kattoa, älä keskeytä käsien liikettä. Toista liikettä hetken aikaa ja siirrä seuraavaksi kädet suoriksi sivuille. Toista liikettä joitakin kertoja ja lopuksi heiluttele käsiä rennosti. (Baker, 23.5.2009)

Tämä liike on erinomainen koko kämmenen lämmittelyyn. Juuri kämmenosa on joskus nukkettaessa kovassa rasituksessa ja siksi juuri kädet on hyvä lämmitellä kunnolla ennen harjoitusten tai esityksen alkua.

Ylävartalo

Seiso perusasennossa, polvet hieman koukussa. Nosta kädet rentoina ylös hieman koukkuun vartalon lähelle. Tee ylävartalolla pyörivää liikettä. Pidä lantio paikallaan ja liikuta vain ylävartaloa. Katse seuraa liikkeessä mukana. Tee puolelta toiselle 4-6 kertaa ja jätä sitten katseesi eteen, mutta jatka toistaen vielä samaa liikettä 4-6 kertaa. Laske kädet vapaiksi vartalon vierelle roikkumaan rentoina. Lähde pyörittämään ylävartaloa niin, että liike lähtee lantiosta. Älä käytä käsiä, vaan anna niiden heilua liikkeen vietävinä, painavina ja rentoina. Katse seuraa liikkeen mukana. Toista liikettä puolelta toiselle 4-6 kertaa ja vaihda sitten katse niin, että katsot aina vastakkaisen olkapuolen yli. Toista liikettä näin 4-6 toistoa.(Baker, 18.5.2009.)

Tämä liike on hyvin monipuolinen ja lämmittää koko ylävartalon. Harjoitus rentouttaa olkapäitäsi ja vyötäröäsi, mikä puolestaan lisää energianvirtaa kehosi läpi(Robinson 2009,52).

Lantio

Seiso leveässä haara-asennossa hyvin matalana. Pidä selkä suorana ja hyvin tuettuna vatsalihaksilla. Lähde piirtämään ympyrää lantiolla, aloita pienestä ympyrästä ja suurena sitä hiljalleen. Tarkoituksena on kuitenkin pitää koko ylävartalo suorana pakettina siten, että liike tapahtuu jaloilla. Koukista polvia ja pidä toista kämmentä avoimena alaselässä, tarkistamassa pidätkö ylävartalon suorana. Pää pysyy koko ajan samassa pisteessä. Työskentele jaloilla. Tämä

liike eroaa perinteisestä lantionpyöritysliikkeestä. Kun ympyrä on laajimmillaan, pienennä se hiljalleen takaisin ja palaa lähtöasentoon. Toista sama nyt myös toiseen suuntaan.(Baker, 18.5.2009.)

Polvet

Seiso jalat vierekkäin, kädet polvissa. Pyöritä polvilla ympyrää - molemmat polvet pysyvät kiinni toisissaan. Tee 6-8 ympyrää molempiin suuntiin. Pidä kädet edelleen polvissa, mutta nyt tee kaksi ympyrää niin, että molemmat polvet tekevät omat ympyränsä. Tee 4-6 ympyrää ensin sisältä ulos ja toiset 4-6 ympyrää ulkoa sisälle. Palaa alkuasentoon ja ala mennä hiljalleen asteittain kyykkyyntä siten että palaat aina välillä ylös. Mene alas kolmella koukistuksella ja viimeisellä jää kyykkyyntä. Istu kyykkyyntä, kantapäät lattiassa ja nojaa eteenpäin. Tämä liike venyttää takajänteitä. Tule rauhallisesti ylös.(Baker, 18.5.2009.)

Jalat

Aloita seisomalla leveähkössä haara-asennossa. Käännä siten, että toisen puolen polvi on koukussa edessäsi ja toinen jalka suorana takanasi. Käännä toiseen suuntaan, toinen polvi on nyt koukussa ja toinen suorassa. Mene jokatoisen käännyksen jälkeen alemmas. Pidä vartalo suorassa. Venytä sisäreisiäsi loppuun.(Baker, 25.5.2009.)

Tämä harjoite vahvistaa ns. nuketusasentolihasia. Perusnuketusasennossa ollaan alhaalla, polvet koukussa.

Selkä

Etsi kulma tai ovi. Laita takamuksesi kulmaa vasten. Lähde rullaamaan selkäranka ylöspäin kulmaa vasten niin, että irrotat aina edellisen kohdan irti kulmasta. Pidä polvet koukussa. Tuo reilusti irti kulmasta se kohta kehosta joka ei ole kiinni kulmassa.(Baker, 25.5.2009.)

Nukettajat joutuvat työskentelemään usein sellaisissa asennoissa joissa selkä joutuu kovalle rasitukselle. Selkä on tärkeä lämmitellä hyvin, jotta ei synny

selkäkipuja, mutta erityisen tärkeää on huomioida selän asentoa. Selkärangan joustavuuden säilyttäminen on hyvän terveyden ehdoton perusta(Chang 2006,190).

Lonkka

Seiso yhdellä jalalla toinen jalka koukussa edessäsi. Heiluta jalka pienellä ravisteluliikkeellä rennoksi. Sekä pyörittele nilkkaa molempiin suuntiin. Ota kiinni polvestasi ja venytä näin takareittäsi. Ota kiinni nilkasta ja vie jalka taakse, pidä polvet yhdessä ja venytä näin etureisi. Laske jalka alas ja lähde rauhallisesti pyörittämään lonkkanivelestä, tehden niin suurta ympyrää kuin pystyt. Tee neljä ympyrää molempiin suuntiin. Vaihda jalkaa ja toista sama toisella jalalla.(Baker, 18.5.2009.)

Silmät

Pidä etusormi pystyssä suoraan edessäsi. Lähde kuljettamaan etusormeasi sivulle, pidä pääsi paikallaan ja seuraa etusormeasi vain silmilläsi. Vie sormi niin kauas, että vain juuri ja juuri enää näet sen. Vie sormi toiselle sivulle ja seuraa sen liikettä koko ajan silmilläsi. Tuo sormi takaisin keskelle eteesi ja lähde viemään sitä ylös. Kuljeta sormesi niin ylös, että juuri näet sen päätäsi liikuttamatta. Vie sormi alas aivan ääripisteeseen, lähde alhaalta piirtämään suurta ympyrää. Kun olet taas alhaalla, tee ympyrä toiseen suuntaan ja tuo sormi takaisin keskelle eteen. Laske käsi alas.(Baker, 18.5.2009.) Liikkeiden tulee olla pehmeitä ja hitaita(Chang, 2006, 90).

Katso silmilläsi sivuille, niin pitkälle kuin kykenet, kun silmäsi ovat ääriasennossa -lähde kääntämään päätä samaan suuntaan. Kun pääsi tavoittaa ääriasennon, käännä myös keho mukana. Lähde toiselle sivulle katsomalla ensin silmillä siihen suuntaan, johon aiot nyt seuraavaksi kääntyä. Sen jälkeen anna pään seurata katsetta ja lopuksi käännä myös kehoa. Palaa samalla tavalla keskelle perusasentoon. Pyöritä päätä ja niskaa suurella ympyrällä niin että myös silmät piirtävät samalla ympyrää. Toista ympyrä kaksi kertaa molempiin suuntiin.(Baker, 18.5.2009.) Pidä niska ja hartiat mahdollisimman rentoutuneina. Jalkapohjien tulee olla kiinni alustassa(Chang, 2006,210).

Silmät on erittäin tärkeä lämmitellä ja herätellä näin alkulämmittelyssä hiljalleen, jotta lavalla ollessa ne pysyvät helpommin menossa mukana. Nukettajalle on erittäin tärkeää harjoittaa periferianäköään, joka mahdollistaa sen että katse pysyy nukessa, mutta silti on mahdollisuus tarkkailla ympäristöään.

3 NUKETUKSEN PERUSTEET

Tässä luvussa käsittelemme sellaisia asioita kuten nuketusasento, impulssi, nuken katse ja hengitys. Nuketuksen perusteet ovat pohjana nukettajalle toimia erilaisten nukkien ja esineiden kanssa. Nukkenäyttelijä tai nukettaja on hän, joka auttaa nukkea liikkumaan. Nukettajia voi olla yhden nuken apuna myös useampia kuin yksi. Nukettaja nukettaa nukkea eli manipuloi. Rene Baker yrittää välttää sanaa manipuloida (Eng. manipulation), koska se antaa väärän kuvan nukettajan tehtävästä. Nukettaja ei manipuloi nukkea, vaan kuuntelee nuken tahtoa ja fysiikkaa ja auttaa nukkea liikkumaan sen kehonrakenteen asettamissa rajoissa (Baker, 18.5.2009). Nukettajan ei ole tarkoitus pakottaa nukkea omiin toiveisiinsa. Vaan kuunnella nukkea, se toimii luonnollisesti lavalla ja katsoja uskoo nuken tekoihin.

Kun olen saanut nuketuksen perusteet useiden harjoitteiden toiston ja kokemuksen jälkeen kehomuistiini, ei minun tarvitse miettiä näitä asioita erikseen. Harjoitteiden tuoman varmuuden jälkeen pystyn työskentelemään joustavasti erilaisien nukkien ja lavasteiden kanssa. Perusasioiden ollessa hyvällä tasolla näitä asioita ei tule silti unohtaa tarkkailla ja korjata, sillä etenkin väsyneenä kehomuistissakin olevat asiat saattavat unohtua. Tarkkaile itseäsi lavalla ja anna myös muiden antaa palautetta lavalla olostasi. Näin kehityt eteenpäin ja opit uusia asioita itsestäsi nukkenäyttelijänä.

1.3 Nuketusasento

Nuketusasennossa pyritään löytämään ihanteellinen asento nukettajalle niin, että keho on rentona ja liikkuminen on helppoa. Perusasentoon on hyvä aina pyrkiä, mutta joskus tila, jossa nukettaja joutuu nukettamaan, luo esteitä ihanteellisen asennon käyttämiselle. Älä seiso jalat vierekkäin, vaan niin että

toinen jalka on hieman edempänä. Jos seisot jalat vierekkäin, joudut siirtämään painoa ennen kuin voit liikkua, näin otat hetkellisesti energiaa pois nukelta. Jalkojen ollessa vierekkäin myös selkäsi joutuu vääränlaiseen rasitukseen. Pidä polvet hieman koukussa. Ne eivät saa missään tapauksessa olla lukittuina. Kun nuken pitää hypätä, älä sinä nukettajana hyppää, vaan pidä polvesi edelleen koukussa ja paino alhaalla. Anna oma energiasi hypätä nukelle. Pidä yläkeho vapaana, rentona ja työskentele jaloilla. Kun olet vapaa liikkumaan, olet neutraali nukkenäyttelijä. Älä työskentele ainoastaan käsillä, sillä nukke menettää luonnollisuutensa. Älä tee liikaa, mutta ole vapaa tekemään. Anna jalkojesi työskennellä ja tukea nuken liikkeitä, mutta liike ei saa olla liikaa sinussa nukettajassa. Pidä nukkeasi riittävällä etäisyydellä kehostasi niin, että et joudu kurkottamaan, mutta niin että nukella on riittävästi tilaa liikkua. Liian ylhäällä nukke on, jos joudut kurkottamaan ja olkapääsi nousevat. Nukke on liian alhaalla jos lepää käsilihaksiesi varassa, etkä työskentele jaloilla. (Baker, 18.5.2009.)

Pyrin aina työskentelemään edellä kuvatussa ihanteellisessa nuketusasentossa, mutta aina sen saavuttaminen ei ole lainkaan mahdollista. Silloin etsin itselleni omaa kehoani tarkasti kuunnellen asennon, jossa on helppo ja kevyt työskennellä. Toisenlaisen nuketusasennon käyttöön pakottavat usein lavasteet ja nukke, mutta hyvä nukerakentaja on pyrkinyt löytämään jo rakennusvaiheessa ergonomisen ja helpon asennon nukettajalle työskennellä. Hyvän nuketusasennon löytämisessä on myös ohjaajasta ollut useasti apua. Ohjaaja voi kertoa minulle, onko kehoni asento liian dominoiva nuken takana, jolloin se vie huomion pois nukesta.

Harjoite 1

Harjoite, jossa liikutetaan nukkea tai liikutaan itse ja nukke on paikallaan. Koko ryhmä työskentelee ja jokaisella on oma nukke eli tässä harjoitteessa lyhyt keppi. Rene Baker käyttää paljon perusnuketusharjoituksissa erimuotoisia luonnosta löytyneitä keppejä. Abstraktin muodon käyttäminen auttaa ymmärtämään helpommin perusasioita, eikä silloin tarvitse miettiä millainen henkilöhahmo tämä nukke olisi. Ryhmän jäsenet seisovat sekaisin tilassa,

kuitenkin riittävän lähellä toisiaan, jotta he ylettävät ojentamaan ja vastaan ottamaan keppejä. Lähde liikuttamaan keppiä jotakin ryhmäsi jäsentä kohti ja kun hän ottaa kepin vastaan, anna se hänelle. Kun keppi tulee sinua kohti, ota se käteen ja jatka sen liikettä. Näin kepit vaihtavat omistajaa ja liikkuvat tilassa. Keppien liike on jatkuvaa eikä se pysähdy vaikka nukettaja vaihtuu. Nukettajat pysyvät koko ajan paikallaan, ainoastaan yläruumis ja kädet työskentelevät. Paino voi siirtyä, mutta älä kävele tilassa. (Baker, 18.5.2009.)

Seuraavaksi kepit pysyvät paikallaan ja nukettajat vaihtavat paikkaa. Edelleen on tarkoitus että kepit vaihtavat omistajaa. Eli kun olet varmistunut siitä, että joku on ottanut otteen kepeistä, voit sinä irrottaa otteesi ja kävellä jonkin toisen kepin luokse josta otat kiinni. Harjoitus sujuu hyvin, jos kenenkään ei tarvitse seisoa paikallaan vaan nukettajat ovat koko ajan liikkeessä. (Baker, 18.5.2009.)

Vaikka tässä harjoitteessa nukke vaihtaa nukettajaa, on tämä asia jota pyritään välttämään lavalla. Kun nukke on esityksessä vaihtanut nukettajaa, se ei useinkaan ole onnistunut huomaamatta, sillä nukke on ollut hetken elottomana. Jos vaihto on joistakin teknisistä syistä kuitenkin pakko suorittaa, tulee se sijoittaa keskellä jotakin suurta liikettä jolloin nukke pysyy vaihdon ajan liikkeessä.

2.3 Tutustuminen nukkeen

Tutustuminen nukkeen ennen varsinaisen harjoittelun alkua on tärkeää jotta opit tuntemaan nukkesi hyvin. Vietä aikaa nukkesi kanssa, jotta löydät kaikki mahdolliset liikkeet. Kun otat nukken käteen, ensimmäinen kontakti on kevyt ja nopea. Tee se rauhassa ja ajatuksella. Kun pidät nukkea kädessäsi, pidä hellästi ja vain muutamalla sormella jos mahdollista. Leiki vapaasti nukkesi kanssa ja anna nukken tehdä mitä se haluaa. Toista jotakin nukken liikettä ja tarkkaile mistä osasta nukkea liike lähtee ja mikä osa on rentona. Miten nukke seisoo kun liike lähtee. Se mistä liike lähtee, vaikuttaa siihen mitä tunnetta tai ajatusta liike ilmaisee. Myös liikkeen rytmi muuttaa asian merkitystä. Anna nukken tehdä liike, älä pääätä mitä sen tulee tehdä. Jos nukke haluaa kasvattaa toistettua liikettä, anna liikkeen kasvaa, mutta älä pakota nukkea. Nukkesi on

löytänyt liikkeen, joka kasvaa. Seuraavaksi nukettajan tehtävä on auttaa nukkea tekemään liike nopeammin. Älä pakota nukkea, vaan auta. Siinä on joskus hyvin pieni ero mikä auttaa nukkea ja mikä ei. Kun nukke löytää jonkin liikkeen ja ymmärrät sen, älä ala pakottamaan nukkea. Nukke pystyy kyllä edelleenkin tekemään saman liikkeen. Jotta pystyt toistamaan nukken liikettä, sinun pitää olla vapaa tuntemaan ja tarkkailemaan kuinka liike on syntynyt. Huomioi, että oma olotilasi vaikuttaa työskentelyyn. Vaikka nukke on tehnyt aikaisemmin samaa liikettä, mutta sinulla ei ole keskittymistä, ei nukke tahdo työskennellä kanssasi. Vaikka luulet tuntevasi nukken hyvin, yritä pysyä aina avoimena sille, mitä nukke haluaa seuraavaksi tehdä, myös esiintyessä. Kun nukettaja alkaa miettiä liikaa, se tappaa nukken luonnollisen liikkeen.(Baker, 18.5.2009.)

Kun työskentelen paljon saman nukken kanssa alan toistaa samoja liikkeitä ja kadotan herkkyyden kuunnella nukkea. Kun esityskertoja on useita, suorituksesta tulla teknistä ja automatisoitua. Herkkyyttä ja tunnetta on vaikea saavuttaa. Annan itselleni aina ennen esitystä jonkin pienen tehtävän tai haasteen, jossa pyrin kehittymään. Esimerkiksi haastan itseni tekemään asioita toisenlaisella variaatiolla kuin olen tottunut. Usean esityksen jälkeen toimintalinjat ja hahmon päämäärät ja ajatukset ovat minulle jo selkeitä, mutta näitä asioitakin voi ilmaista usealla eri tavalla. Hahmon ajatuksia ei kannata lähteä tarkemmin miettimään ja analysoimaan, sillä se on johtanut minut usein harhaan ja tekee liikkeistäkin yleisölle vaikeaselkoisempia. Pitämällä ajatukseni selkeänä ja varioimalla liikkeitä yhteistyössä nukken kanssa pystyn pitämään itseni virkeänä lavatyöskentelyyn kerta toisensa jälkeen.

Nukessa ei ole ainoastaan liikkeen koreografia vaan myös tarina. On paljon mitä voimme oppia nukelta. Voimme etsiä kaikki mahdolliset liikkeet, jotka ilmaisevat tunteita ja rakentaa niistä tarina. Myös hyvin epärealistinen liike voi antaa idean realistisesta tarinasta. Nukettajan energia löytyy siitä, että olet kiinnostunut mitä teet. Liike on sisälläsi mutta et näytä sitä, olet neutraali mutta liikkeen energia löytyy sisältäsi. Ylireagointi nukella tapahtuu usein, kun nukettaja ei luota pieneen liikkeeseen. Nukken katse kertoo mitä nukke miettii. Nukke miettii ennen kuin toimii ja toiminnan jälkeen. Hyvä nukkeen

tutustuminen auttaa harjoitusten aikana nukettajaa tarjoamaan ohjaajalle uusia mahdollisuuksia silloin, kun tuntuu että toistetaan vanhaan totuttua liikettä.(Baker, 18.5.2009)

Jokainen ohjaaja työskentelee nukkien kanssa omalla tavallaan, mutta voisin jakaa heidät kahteen pääryhmään. On ohjaajia, jotka tietävät tarkasti etukäteen mitä ja miten lavalla asiat tullaan nukeilla tekemään. Ja on ohjaajia jotka improvisoinnin kautta löytävät keinot ilmaista tarinaa tai jopa muodostavat tarinan löydetyn liikemateriaalin pohjalta. Oli kyseessä millainen ohjaaja tahansa on nukettajan vastuu tarjota ohjaajalle liikemateriaalia, jota nukke kykenee tekemään. Harvemmin kenenkään ohjaajan mielikuviutus pystyy kuvittelemaan kaikkea sitä liikemateriaalia, jonka nukke voi tehdä ja jota voidaan lavalla myöhemmin käyttää. On toki ollut ohjaajia, jotka kokeilevat itsekin nukkeja ja nukkien tapaa liikkua, mutta kaikki näyttää erilaiselta nukken takaa kuin katsomosta. Jokainen uusi henkilö, joka on työskennellyt nukkeni kanssa, on löytänyt uusia liikkeitä, kuin mitä minä olen aiemmin löytänyt. On virkistävää tutustua nukkeen antamalla myös muiden tehdä työtä nukken kanssa.

Harjoite 1

Istutaan ringissä, ja jokaisella on edessään nukke. Jokainen nukke on erilainen. Ota nukke käteen ja ala tutkia sen mahdollisuuksia. Leiki vapaasti nukella, älä ajattele että miltä liike näyttää lavalla. Päästä itsesi vapaaksi ja keskity vain nukkeen. Etsi erilaisia tapoja pitää nukesta kiinni, äläkä tyydy vain siihen ensimmäiseen ja luonnollisimpaan. Katso nukkeasi silmiin ja ole näin vuoropuhelussa sen kanssa. Sulje silmäsi ja anna nukken nähdä puolestasi. Kun jokainen on viettänyt hetken yhden nukken kanssa, laitetaan nuket kiertämään ringissä ja jokainen saa tutkia jokaista nukkea. Harjoitteen aikana keskity vain omaan tekemiseesi, sulkeudu omaan maailmaasi äläkä yritä esiintyä tai tarkkailla muita.(Bake, 18.5.2009.)

3.3 Huomiopiste

Elokuvakielessä huomiopiste tarkoittaa kuvan kohtaa, johon katsojan otaksutaan kiinnittävän eniten huomiota (<http://elokuvantaju.uiah.fi/oppimateriaali/jalkituotanto/huomiopiste.jsp>, 23.3.10).

Nukketeatterissa huomiopisteellä tarkoitetaan nukettajan huomiota nukessa, johon katsojan oletetaan kiinnittävän huomionsa. Yleinen huomiopiste on nuken kasvot, yleisimmin nenä. Kaikille objekteille ja nukeilla, joilla ei ole selkeästi kasvoja tai nenää, heille nukettaja valitsee huomiopisteen. Näin objekti saa kasvot ja kehon, vaikka sille niitä ei ole rakennettu. (Baker, 22.5.2009.)

Nukettajana minun on pidettävä huomio pois itsestäni. Näin yleisö kiinnittää huomionsa pieneen nukkeen, eikä sen takana olevaan suuren ihmishahmoon, nukkenäyttelijään. Nukketeatteria ensi kertaa katsovalle, voi olla vaikeaa keskittyä vain nukkeen. Jokainen meistä on tottunut katsomaan ja tarkkailemaan ihmistä. Huomiopiste nukessa auttaa tekemään elottomasta esineestä tärkeimmän asian lavalla. Joillekin meistä on helpompaa seurata nukkea kuin toisille, mutta eri tavalla nukketeatteriesitystä katsovat aikuiset ja lapset. Lapsen mielikuvitus on vapaampi ja lapsen omissa leikeissäkin esineet heräävät eloon. Siksi lapsiyleisö on helppo saada mukaan ”leikkiin” ja uskomaan nukkeen.

Harjoite 1

Ota lyhyt keppi käteesi ja nosta keppi ylös pääsi yläpuolelle. Laita huomio ja keskittyminen käteesi. Vaihda huomio kepin päähän. Heiluta keppiä hieman ja vaihtelee huomiopisteen paikkaa. (Baker, 22.5.2009.)

Kun huomio on kädessäsi, koko käsi liikkuu ja näin yleisön huomio kiinnittyy nukettajaan ja nukettajan kehoon. Kun huomiosi on kepissä, liike on paljon hienompaa. Muualla kehossa ei tapahdu mitään, vain muutama sormi synnyttää kepin liikkeen. (Baker, 22.5.2009)

Harjoite 2

Valitse huomiopiste keppissäsi ja piirrä ilmaan linja tällä pisteellä. Vaihtele huomiopisteen paikkaa.(Baker, 22.5.2009.)

Tehkää sama pareittain niin, että toinen toistaa edellä kuvatun harjoitteen ja toinen parista yrittää arvata, missä kohtaa keppiä huomiopiste milloinkin sijaitsee.(Baker, 22.5.2009.)

Harjoite 3

Kulje läpi tilan keppisi kanssa. Keppi on nukkesi ja sinun on tarkoitus pitää ”yleisön” huomio nukessa ei nukettajassa. Vaihtele huomiopisteen paikkaa vain ohjaajan käskystä. Kun vaihdat huomiopisteen paikkaa, nukettamasi keppihahmo muuttuu aivan toisenlaiseksi. Kokeile erilaisia rytmejä ja hae outoja asentoja itsellesi. Tämä harjoittaa sinua pitämään itsesi poissa yleisön huomiosta ja pitämään nuken tärkeimpänä.(Baker, 22.5.2009.)

Aina ei esityksessä minun nukettajana tarvitse juuri lainkaan liikkua tilassa, jos tapahtumapaikka ja lavastus on luotu esimerkiksi pöydän päälle. Silloin minun on helpompi kätkeä itseni nuken taakse, kun nukke on yksin lavalla ja nukettajan edessä. Ison tilan käyttöä ja isossa tilassa liikkumista ei ole syytä pelätä, sillä huomiopisteen harjoittelun avulla nukettaja katoaa pienemminkin nuken takaa, vaikka työskentelisi kirkaassa valaistuksessa. Kun nukettajana vältän turhaa liikehdintää ja keskityn lavalla nukkeen, ei yleisön huomio kiinnity liiaksi suureen ”varjoon” nuken takana. Nukettajana minun on uskottava nuken ilmaisuun ja olla itse tavoittelematta tähden paikkaa valokeilassa.

Harjoite 4

Kun näyttelijä ottaa lavalla esineen käteensä hänen on omalla päätöksellään ja pienillä eleillä tehtävä esineestä tärkeä tai merkityksetön. Tässä harjoitteessa näyttelijä tulee lavalle ja poimii esineen käteensä kolmella eri tavalla;

1. Näyttelijä itse on tärkein eikä yleisö huomaa esinettä lainkaan
2. Esine ja näyttelijä ovat yhtä tärkeitä

3. Esine on tärkein (nukettaja ja nukke)

Ryhmä seisoo ringissä ja jokaisella on edessään esine, jonka saavat nostettua lattialta. Yksitellen jokainen nostaa oman esineensä siten, että hän itse on tärkein ja muut eivät huomaa hänen nostavan lattialta mitään. Harjoite on helpompi tehdä, jos esine on pöydällä, jolloin näyttelijän ei tarvitse kyykistyä esinettä nostettaessa. Harjoitellessa lattia on parempi, sillä silloin on selkeää toimiiko näyttelijä oikein vai ei. Kun jokainen ryhmässä on kokeillut ensimmäistä tapaa, käydään läpi myös tavat kaksi ja kolme. Jokaisen yrityksen jälkeen on muiden annettava palautetta tekijälle, sillä vain he pystyvät kertomaan onnistuiko näyttelijä yrittämässään vai ei. Seuraavassa joitakin neuvoja kunkin osuuden tekemiseen. (Baker, 26.5.2009.)

1. Kun olet menossa hakemaan objektia lattialta ja yrität kaikilla voimillasi olla katsomasta esinettä lattialla, yleisö kiinnittää huomionsa juuri siihen esineeseen, jota et katso. Kaikki on kiinni energiastasi ja ajatuksistasi. Älä tee aksenttia ja laita energiaa käteesi jolla nostat esineen. Kontrolloi yleisöäsi. Pyri tekemään liikkeesi jatkuvana sillä pienikin pysähdys saa huomion kiinnittymään. Huijaa yleisöä toistuvalla rytmillä ja liikkeillä. Ole tietoinen kehosi asennosta, kun nostat esineen. Jos esine on vaikea nostaa maasta, on yleisön huomion siirtäminen vaikeampaa. Ota katseelle ja mielelle toinen suunta, pois esineestä, näin saat yleisön huomion muualle. Voit nähdä esineesi periferiakatseella. Tee yhteys jonkin muun kanssa kuin esineesi kanssa. (Baker, 26.5.2009.)
2. Tämä on varmasti näistä kolmesta tavoista helpoin. Oikeita tapoja tehdä on useita. Esimerkiksi teet katseella yhteyden yleisöön ja esineeseen. Sinä itse voit määritellä kuinka tärkeä esine on sinulle. (Baker, 26.5.2009.)
3. Useimmissa tapauksissa nukettaja pyrkii tekemään itsestään näkymättömän ja esineestä tärkeimmän asian lavalla. Silloin nukettajan on oltava neutraali ja vältettävä liiallista energiaa itsessään.

Tartu yhdellä kädellä nukkeen, jolloin emme näe otettasi. Joskus kaksi kättä on tarpeen - esimerkiksi painavissa esineissä. Lähesty kunnioittaen ja varovaisesti esinettäsi, mutta älä liioittele. Mene riittävän lähelle esinettä, ennen kuin nostat sen. Näin asentosi on luonnollinen ja kehosi ei tule liikaa esille. Seuraavaksi kun olet tarttunut nukkeen, pitäisi sinun saada se vielä ylös lattialta. Nukke tarvitsee suunnan ja impulssin nousta ylös lattialta, mutta impulssi ei tule sinulta, vaan se on jokin pieni ekstraliike nukelta. Nouse itse ylös, kun nukke on mukavasti oikeassa paikassa, niin että kätesi ei menetä rentoutta ja ole liian pitkälle venytetty. Jos olet oudossa asennossa, et pääse sujuvalla ja liukuvalla liikkeellä ylös. Pidä nukella koko ajan suunta ja huomiopiste selkeinä. Jos nukke liikkuu vastoin sitä kuinka se tahtois liikkuu, emme usko nukan liikkuvan ja näemme vain nukettajan.(Baker, 26.5.2009.)

Vaikeimpia hetkiä, jotka olen kohdannut lavalla, ovat olleet tilanteet joissa nukkenäyttelijänä minun tarvitsee saapua tilaan, jossa nukke jo on. Yritän olla huomaamaton, mutta se on harvoin täysin mahdollista. Tällaisessa tilanteessa on ollut erittäin paljon apua Rene Bakerin harjoitteesta, jossa esinettä lähestytään eri tavoin. Ensimmäinen hetki, kun otan nukesta kiinni, on tärkein. Hetkessä saan yleisön mukaani tai menetän heidät. Luonnollisuus auttaa tässä tilanteessa eikä lainkaan se, että ajattelen ja toivon lujasti, että yleisö ei huomaisi minua. Minä en ole paikalla, ajatus ei poista minua tilasta.

4.3 Hengitys

Vaikka nukettaja on hyvin keskittynyt tekemiseensä, on tärkeää muistaa hengittää: Silloin myös nukke hengittää. Hengitys toimii apuna ja tehokeinona erilaisia liikkeitä varioidessa. Hengitystapoja on kaksi: hengitys liikkeen rytmissä ja hengitys joka ei ole yhdistetty liikkeeseen. Liikkeen laatu tulee automaattisesti hengityksen kanssa. Tarkemmat liikkeet tehdään hengityksen kanssa. Liike yhdessä hengityksen kanssa on tanssimainen: jokainen liike erottuu toisesta liikkeestä sekä tekee liikkeelle tarkoituksen. Jos halutaan korostaa jotain liikettä

ja tehdä se tärkeäksi, hengitetään yhdessä liikkeen kanssa. Hengitys, joka ei ole yhdistetty liikkeeseen, näyttää siltä, että nukke ja nuksettaja eivät hengitä ollenkaan. Tällöin jalat ja kädet tekevät enemmän liikettä tai liike unohtuu kokonaan. Liike on yhtä massaa eikä sieltä erotu yksittäisiä liikkeitä. Nukettajan on kuitenkin mahdotonta hengittää samassa rytmissä jokaisen liikkeen kanssa läpi pitkän näytelmän.(Rene, 28.5.2009.)

Harjoite 1

Keksi neljän liikkeen sarja ja jatka sarjan tekemistä, vaikka harjoitteen ohjaaja antaa sinulle lisäohjeita:

Yhdistä liikkeeseen hengitys.

Irrota hengitys liikkeestä.

Tee eri rytmisiä liikkeitä hengityksen kanssa. Eli vaihda hengityksen rytmiä, lyhyitä ja nopeita.

Irrota hengitys liikkeestä.

Tee hyvin pitkiä ja rauhallisia liikkeitä hengityksen kanssa.

Irrota hengitys liikkeestä.

Yhdistä hengitys liikkeeseen.

Sama harjoite toistetaan niin, että osa ryhmästä tekee harjoitteen ja osa tarkkailee heidän työskentelyään. Osia vaihdetaan, jolloin kaikki pääsevät näkemään myös katsojan asemasta esiintyjän hengityksen vaikutuksen.(Baker, 28.5.2009.)

Työskennellessäni nukettajana olen huomannut, että tilanteessa, jossa nukke esimerkiksi seisoo paikallaan, on nuken hengitys oltava myös liikkeenä. Kun nukessa on pientä hengityслиikettä sen ollessa paikallaan, nukke ei kuole ja silloin myös minä nukettajana pysyn valmiina toimimaan.

Harjoite 2

Istu tuolilla. Nouse ylös. Istu alas. Nouse ylös hengityksellä ja istu alas hengityksellä kaksi kertaa. Normaalisti ylös nousestaan sisäänhengityksellä.(Baker, 28.5.2009.)

Nouse ylös sisäänhengityksellä ja istu alas uloshengityksellä kaksi kertaa. Nouse ylös uloshengityksellä ja istu alas sisäänhengityksellä kaksi kertaa. Toista vielä kerran niin sanottu normaali hengitys, eli nouse ylös sisäänhengityksellä ja istu alas ulos hengityksellä.(Baker, 28.5.2009.)

Oikealla hengityksellä liikkeeseen saa enemmän voimaa. Tunnet itsesi ”painavammaksi” väärällä hengityksellä. Istujan kasvoista näkee tämän muutoksen. Sama ajatus toimii nukkien kanssa, kun haluat liikkeen olevan osa esitystä hengitä liikkeen mukana.(Baker, 28.5.2009.)

Harjoite 3

Tehkää rivi tuoleista ja seisokaa jokainen yhden tuolin takana. Nosta tuoli ja siirry oikealle tai vasemmalle, koko rivi toimii samaan aikaan. Tehkää sama siirtyminen nyt hengityksen kanssa: sisäänhengitys ja nosta tuoli. Toistakaa jälleen ilman hengitystä.(Baker, 28.5.2009.)

Hengityksen kanssa tehtynä liike on helpompi tehdä samanaikaisesti koko ryhmän kanssa. Yhteistä hengitystä ei tarvitse kuulla sillä tunnet sen. Jos nukke liikkuu läpi tilan hengityksellä, näemme vain nukken. Ilman hengitystä näemme vain nukettajan.(Baker, 28.5.2009.)

Kokemukseni mukaan jokaisella ryhmällä on eri tapoja toimia yhdessä. Kun ryhmän jäsenet ovat tutumpia, heidän kanssaan liikkeiden tekeminen yhtäaikaaisesti tai saman nukken nukettaminen sujuu helpommin. Lavalla ollessa on aina tärkeää kuunnella muita lavalla olijoita ja tehdä heidän kanssaan yhdessä näytelmää. Sujuvan yhteistyön ja kuuntelun ryhmä saavuttaa esimerkiksi yhteisellä lämmittelyllä ennen esitystä. Kun jo lämmittelyssä vaaditaan yhtäaikaista liikettä ja toisten kuuntelua, on esitykseen mentäessä koko ryhmä yhdessä ja viritetty kuuntelemaan toisiaan.

5.3 Nukke katsoo

Nukke katsoo sinne minne nukettaja haluaa sen katsovan, mutta oikean suunnan löytäminen ja katseen kohdistaminen vaatii harjoitusta ja tarkkuutta. Nukettajan ei ole tarkoitus katsoa nuken ohi nähdäkseen mihin nukke katsoo, vaan katsoa nuken läpi. Mutta silti nukettajan on nähtävä koko lava ja mitä ympärillä tapahtuu. Silloin nukettaja käyttää periferianäköä kääntämättä päätään pois nukesta (Baker, 25.5.2009.). Periferia on kuvattu sivistyssanakirjassa sanoilla; reuna, äärialue ja syrjäseutu (Nurmi ym.1996,313). Periferianäkö tarkoittaa, että kun ihminen katsoo suoraan eteensä, hän näkee periferia näöllä myös sivuilleen, äärialueille. Periferianäön avulla näet mitä ympärilläsi lavalla tapahtuu.

Harjoite 1

Laita käsi eteesi ja katso sitä. Nimeä kaikki mitä näet. Nimeä esineet jotka ovat katseesi reunoilla, eli eniten oikealla ja eniten vasemmalla oleva esine jonka pystyt näkemään. Näytä käsilläsi esineet jotka ovat reunimmaisina. Käsillä rajaamasi alue on alue, jonka pystyt näkemään, vaikka katsot suoraan eteesi. Et näe tarkasti kuka sivullasi seisoo, mutta pystyt ymmärtämään mitä hän tekee. (Baker, 25.5.2009.)

Nukkenäyttelijänä olen joutunut useissa esityksissä käyttämään mustaa huppua, joka rajoittaa näkökenttäni. Tämän nuketushupun kanssa päätä on käännettävä enemmän, sillä periferianäöllä nähtävä alue on huomattavasti pienempi kuin ilman huppua. Huppua käytetään, kun halutaan pukea nukettaja täysin mustiin ja saada hänet näin näkymättömäksi lavalla. Jos nukettaja on siis täysin näkymätön, ei pään kääntö häiritse katsojan keskittymistä.

Harjoite 2

Kuvittele kämmenesi keskelle silmä, joka näkee. Etsi ensin periferianäölläsi esine huoneesta, nimeä se ja sen jälkeen silmä eli nukkesi katsoo esinettä. Käännä katseesi eli pääsi nuken liikkeen mukana. (Baker, 25.5.2009.)

Tehkää samaa harjoitetta pareittain niin, että toinen parista jatkaa edellisen tekemistä ja toinen on yleisö, joka tarkkailee onko nuken katse suunnattuna todella sinne minne nukettaja sanoo nuken katsovan.(Baker, 25.5.2009.)

Jatka seuraavaksi samaa harjoitetta nukella, jolla on silmät ja liikkuva käsi. Nimeä ensin esine, jota nukke aikoo katsoa. Nukke katsoo ja osoittaa esinettä. Etsi myös vaikeita kohteita. Nukettajan on pysyttävä rentona ja pidettävä myös katse rentona ja avoinna. Pari tarkistaa onko nuken katse oikeaan suuntaan ja oikeassa kulmassa. On tärkeää, että joku katsoo ulkopuolelta. Katseen harjoittelu onnistuu vain avun kanssa.(Baker, 25.5.2009.)

Työskennellessäni eri projekteissa olen huomannut, että jokainen nukke on muodoltaan erilainen ja jokaisen silmät ovat eri asennossa. Hyvä nukentekijä on löytänyt nuken katseelle asennon, joka on helppo suunnata. Jos nuken silmät ovat vaikeassa asennossa, voi nukettajana tuntua, että nukke katsoo tarkasti haluttua kohdetta, mutta silmien asento kertoo jotain aivan muuta. Sellaiset elementit nukella kuten suuri kuono tai nenä on otettava huomioon katsetta harjoitellessa. Iso kuono peittää silmät kokonaan jos nukke katsoo suoraan. Kuonoa on aina muistettava pitää hieman alaviistossa, jotta silmät eivät katoaisi kuonon taakse.

Jos nukke osoittaa ensin esinettä ja sitten katsoo, tai ei katso ollenkaan se on epäluonnollista. Muista siis kääntää myös nuken katse esineeseen. Se ei riitä että sinä näet esineen. Kun nukke katsoo alas, sinun pitää kääntää päätä enemmän alas kuin kuvittelet. Harjoittele jokaisen nuken kanssa katsetta, jotta saavutat fyysisen tunteen katseen oikeasta suunnasta. Jos jokin muu esine osuu katseen ja haluamasi kohteen väliin, nukke katsoo estettä, ei haluttua kohdetta. Nukke ei pysty ohittamaan estettä katseellaan kuten ihminen, nuken on siirryttävä fyysisesti. Keskittyessäsi harjoittelemaan katsetta älä unohda kaikkea muuta yhtä tärkeää nukettaessasi: pidä nukke maassa ja suorana.(Baker, 25.5.2009.)

Laita paljon pieniä esineitä pöydälle ja harjoittele katsomaan niitä.(Baker, 25.5.2009.)

Harjoite 3

Harjoitellaan liikkuvan esineen seuraamista katseella. Yksi työskentelee nukken kanssa, toinen liikuttaa esinettä jota nukke katsoo ja kolmas henkilö tarkistaa onko katse esineessä. Valitkaa pitkä ja riittävän suuri esine ja olkaa varmoja että nukke voi nähdä esineen. Esineen liikuttaja liikuttaa esinettä hitaasti ja jos huomaat, että nukke ei katso esinettä, pysähdy ja odota että katse löytää esineen. (Baker, 25.5.2009.)

Nukkeni ovat useasti työskennelleet vastaanäyttelijöiden, kanssa jolloin on tärkeää, että nukettamani nukke pystyy seuraamaan tarkasti muiden nukkien liikkeitä. Mutta aina ei seurattava kohde ole ollut konkreettinen, vaan se on ollut esimerkiksi kaukana horisontissa lentävä lintu. Tällaisissa tilanteissa olemme harjoitelleet useiden nukkien samansuuntaista katsetta edellä mainitun harjoitteen avulla ja vasta sen jälkeen jättäneet seurattavan kohteen pois.

4 IMPULSSI

Nuketettaessa puhutaan paljon impulsseista, niiden käytöstä liikkeessä ja reagoinnissa. Impulssit auttavat meitä ymmärtämään, kuinka nukke kävelee tai hyppää. Mutta impulsseista puhutaan myös, kun nukke tekee jonkin eleen eli antaa impulssin ja syyn toiselle nukelle reagoida ja toimia. Tässä jaksossa käsittelemme impulssia, joka synnyttää nukken liikkeisiin illuusion luonnollisesta liikkeestä. Myös nukkeen vaikuttaa painovoima. Nukke voi myös lentää, mutta kuinka saada nukke hyppäämään luonnollisesti, niin että se ei näytä siltä, kuin nukettaja vain nostaisi nukkea ylöspäin. (Baker, 19.5.2009.)

”Nukketeatterissa kaikki on mahdollista” on sanonta jonka kuulee useastikin nukketeatterintekijöiden huulilta. Olen huomannut esityksiä tehdessäni ja niitä katsoessani että kaikki todellakin on mahdollista. Kaikki on mahdollista, on nukken liikkeiden realistisuus silti joskus ihmeellisempää kuin lentäminen. Ihmisten tarkkailu ja omien liikkeidensä tarkkailu auttaa pääsemään nukken kanssa lähemmäs realistisuutta. Tarkkailen ympärilläni tapahtuvia asioita ja ymmärrän kuinka erilaiset ihmiset, eläimet, esineet ja luonnonelementit

liikkuvat. Kun pidän silmäni avoinna ja tutkin välillä itseäni, on minulle kertynyt huomaamattani paljon materiaalia lavalla käytettäväksi.

Rene Baker lähtee opettamaan impulssia harjoitteen kautta, jossa impulssia tulee käytettyä aivan huomaamatta. Kun impulssia yrittää selittää verbaalisesti on se hyvin vaikeaa, mutta käytännön harjoittelun kautta ajatukseen pääsee sisään ja se alkaa tapahtua luonnostaan. Impulssi sanaa kuvataan sivistyssanakirjassa näin: ylläke, sysäys, heräte, kiihoke, virike, sykäys, pulssi (Nurmi ym.) 152).

Harjoite1

Seisotaan ringissä ja jokaisella on molemmissa käsissä yksi keppi. Jokainen ryhmässä esittelee vuorollaan harjoitteen kahdelle kepillle. Yksi aloittaa ja tekee toistuvan pienen liikesarjan kahdelle kepillle, ohjaajan antamien ohjeiden mukaisesti. Muut tarkkailevat ja yrittävät ymmärtää liikkeen. Kun he kokevat sisäistäneensä liikkeen rytmin, koon, suunnan ym, he lähtevät toistamaan liikettä. Näin jatketaan jonkin aikaa, niin että kaikki toistavat liikettä mahdollisimman yhtäläisesti harjoitteen keksijä kanssa.(Baker, 19.5.2009.)

Tässä ohjeita, joita Rene Baker antoi harjoitteen aikana. Jokaisen ohjeen mukaan harjoitteen keksii 2-3 ihmistä, kunnes siirrytään seuraavan ohjeeseen.

Kaksi keppiä ja keho

Kaksi keppiä

Kaksi keppiä ja kaksi erilaista liikettä

Kaksi keppiä, kaksi liikettä ja kaksi erilaista rytmiä

Kaksi keppiä ja toinen vaikuttaa toiseen

Kaksi erilaista rytmiä samaan aikaan

Kepit ja keho, ja kaksi rytmiä

Jokin vaikuttaa toiseen, keho tai keppi

Kaksi keppiä, yksi impulssi, kaksi rytmiä

Seuraavana päivänä harjoite jatkui taas erilaisin ohjein.

Yksi keppi, yksi käsi

Kaksi keppiä, yksi impulssi

Kaksi keppiä, kaksi impulssia

Kaksi keppiä, kaksi eri laatua olevaa impulssia

Kaksi rytmiä, yksi impulssi

Kaksi rytmiä, joiden laatu hyvin erilainen

Jossakin vaiheessa harjoitetta tehtäessä on hyvä jakaa ryhmä puoliksi niin että kaikki alkavat toistaa annettua liikettä. Jossakin vaiheessa puolet ryhmästä jatkavat liikkeen tekemistä ja toiset katsovat. Rene Baker hyödyntää paljon myös mahdollisuutta oppia ja ymmärtää asioita katsomalla sekä tarkkailemalla. Harjoitetta tehtäessä on hyvä huomioida erilaisia asioita. Kun liike annetaan, voivat muut käyttää tarkkailuun aikaa, jotta ymmärrys liikkeestä ei ole vain silmissä vaan myös kehossa. Tarkkailtaessa on huomioitava lähtekö liike kepeistä vai kehosta. Jokaisen harjoitetta tekevän on hyvä muistaa, että tapa pitää kepeistä kiinni voi vaihdella. Kaikkien ei tarvitse pitää keskeltä ja kahdella sormella. Katsoessamme liikettä on selvä ero tapahtuuko impulssi luonnostaan ja mitä siitä seuraa? Vai onko reaktio piirretty, eikä tapahdu luonnollisesti impulssista? Myös liikkeen luojalle on vaikeaa pitää yllä samaa liikettä, rytmiä ja liikkeen laatua. Katso ja keskity omaan keppiisi niin se on helpompaa. Harjoite ei ole tarkoitettu päällesi, vaan pyri tuntemaan liike kehossasi. Kun pyydetään käyttämään kahta erilaista rytmiä, tee niistä selkeästi nopea ja hidas rytmi. (Baker, 20.5.2009.)

Impulssi ja reaktio ovat kahden hahmon välinen vuoropuhelu fyysisesti ilmaistuna. Useasti olen kohdannut tämän tavan ”keskustella”, kun sanoja ei

käytetä. Fyysisesti ilmaistut mielipiteet ja vastaukset ovat ja näyttävät juuri niiltä liikkeiltä, jotka syntyivät edellä kuvatussa harjoitteessa. On tärkeää antaa tässä tilanteissa toiselle osapuolelle mahdollisuus vastata antamaasi impulssiin. Näin siitä syntyy vuoropuhelu eikä monologi. Impulssin ymmärtäminen ja sisäistäminen sen monipuolisuudessaan on tärkeää luodessa liikettä ja draamaa nukeilla.

Harjoite 2

Tutkitaan kuinka nukke hyppää. Otetaan pitkä keppi, joka ylittää nukettajan kyykistymättä lattiaan asti ja annetaan kepin hyppiä. Jotta keppi voisi hypätä ylös, on sinun annettava sille impulssi alas eli vastaliike. Impulssin koko määrittää sen kuinka korkealle keppi voi hypätä. Mitä enemmän ihminen laittaa hyppyynsä ponnistusvoimaa, sitä korkeammalle hän hyppää. Älä myöskään pakota keppiä tulemaan alas liian aikaisin, vaan tunne impulssin koosta, kuinka suuren hypyn sillä saa aikaan. Sano hypätessäsi ”poing”, se auttaa sinua löytämään oikean liikkeen. Sanalla ”poing” on sama muoto kuin hyppyliikkeellä. Leiki vapaasti sanalla ”poing” ja impulssien teholla. Kokeile hyppimistä myös erilaisille tasoille.(Baker, 20.5.2009.)

5 NUKKE KÄVELEE

Jokaisella ihmisellä on erilainen kävelytyyli, johon vaikuttavat fyysiset tekijät sekä myös kävelijän ajatukset ja tunteet. Myös jokainen nukke kävelee omalla tavallaan. Jotta katsoja uskoisi kävelevään nukkeen, on nuken kävelystä opittava joitakin perusasioita.

Rene Baker lähtee opettamaan kävelyä kahdella n. 1,20 metriä pitkällä kepillä. Kävele ensin itse tilassa ja tarkkaile kävelyäsi. Sellaisia asioita, kuten miten paino siirtyy tai kuinka jalkapohja toimii. Ota seuraavaksi käteesi kaksi keppiä ja yritä saada ne kävelemään neutraalisti. Näissä ”jaloissa” ei ole polvia tai jalkapohjaa, mutta mitkä ovat ne ominaisuudet jotka saavat kävelyn näyttämään luonnolliselta. Työskennelkää myös pareittain, niin että toinen parista kävelee ja toinen seuraa keppien kanssa ja matkii neutraalisti käveleviä ihmisjalkoja.

Tarkastele parisi tapaa astua hänen kävellessään. Kiinnitä huomiota siihen kuinka pidät kepeistä kiinni, kun kävelytät niitä. Älä purista liikaa vaan pidä huoli rennosti ranteesta ja otteesta keppeihin. Älä laita liikettä lähtemään käsistäsi, vaan anna keppien tuottaa liike. Ole varovainen ettet lähde vain nostelemaan keppejä, vaan heilutat keppejä rennosti pienen impulssin antamalla voimalla. Kävele, älä pysähdy, vaikka kadottaisit otteesi liikkeestä. Jatkamalla löydät varmasti rytmin takaisin. Vaikka kepeillä ei olekaan varsinaista jalkapohjaa, ajattele kepile jalkapohja ja kiinnitä huomiota siihen kuinka kosketat maata. (Baker, 20.5.2009.)

Kävele itse tilassa ja hyppää. Seuraa, mistä impulssi hyppyyn tulee ja toista tämä kepeilläsi. Kävele, hyppää ja jatka kävelyä. Älä pysäytä liikettä hypyn jälkeen. Etujalka antaa impulssin. Kiinnitä huomiota siihen, että keppisi ovat suorassa, etkä vedä niitä itseesi päin. Kokeile keppien kanssa myös juoksua, mutta älä ajattele liikaa, vaan anna vain mennä. (Baker, 20.5.2009.)

Tällaiset asiat kuten hyppääminen, käveleminen ja istuminen ovat liikkeitä, jotka aina kuvittelen helpoksi toteuttaa nukun kanssa. Niin ei kuitenkaan usein ole, sillä juuri nämä ja muut ihmisen perusliikkeet ovat meille niin tuttuja, että emme juuri kiinnitä huomiota siihen, kuinka liike syntyy. Kun näemme nukun lavalla kävelevän tai vaikka hyppäävän, tunnistamme heti oikein ja väärin tehdyn liikkeen. Jos liioiteltu epärealistisuus on esitykseen valittu tyyli, emme osaa vaatia näidenkään liikkeiden olevan realistisia. Itse kokeilen usein harjoituksissa omalla kehollani liikettä, jonka haluaisin nukella realistisesti toteuttaa. Näin löydän liikeradan nukelle, joka on lähellä ihmisen liikerataa.

1.5 Eläinnukke kävelee

Aseta tilaan pöytä niin että pääset vapaasti kävelemään sitä ympäri. Muodostakaa pareittain lyhyistä kepeistä eläimen neljä jalkaa ja kävelyttäkää eläintä ympäri pöytää. Kun kävelette, ottakaa huomioon seuraavat asiat: kuinka eläin astuu? Mikä on kävelyn luonnollinen rytmi? Liike on eteenpäin vievää, ei vain keppien nostelua. Ennen kuin yhden jalan liike on lopussa, on toisen jalan aloitettava liike. (Baker, 26.5.2009.)

Kissa liikkuu pehmeästi ja liike on jatkuvaa. Kävely on kevyttä ja hiljaista, askelista ei kuulu ääntä. Jalkojen rytmi menee teoriassa näin: taka vasen- etu oikea, taka oikea- etu vasen. Ajatuksena on se, että takajalka työntää etummaista. Kissa hyppää ponnistaen takajaloilla. Koiran kävely on reipasta ja rempseää. Koira hyppää ponnistaen etujaloilla.(Baker, 26.5.2009.)

Kun olen ymmärtänyt harjoitteen avulla, kuinka nukke kävelee, voin lähteä leikittelemään asialla. Ihmisillä on erilaisia kävelytyylejä, joihin vaikuttavat esimerkiksi ikä tai mieliala. Nuken tapa kävellä voi kertoa paljon hahmon suhtautumisesta maailmaan. Olen huomannut, että näiden perusasioiden opettelu ja hyvä nukkeen tutustuminen auttavat minua luomaan hahmosta tarkkaliikkeisen ja moniulotteisen hahmon.

6 Nukke puhuu

Se, että nukke puhuu uskottavasti, on yksi vaativimmista haasteista nukettajalle. Jos nukella on suu, se ei välttämättä liiku tai jos se liikkuu, se ei välttämättä ole kovin ilmaiseva. Vaikka nukella ei olisi suuta, se voi silti puhua, jos siihen on tarvetta. Nukketeatterissa ei aina välttämättä käytetä puhetta, vaan ilmaisukeinona ovat täysin (nuken)kehollinen- ja visuaalinen ilmaisu. Koska nukke ei voi oikeasti muodostaa ääntä itse, mutta pystyy liikkumaan hyvin ilmaisevasti, on ohjaajan tehtävä tärkeä päätös, haluaako hän käyttää esityksessä puhetta. Vaikka puhetta käytetään, ei saisi missään tapauksessa unohtaa liikkeellisen ilmaisun tärkeyttä, vaan muistaa, että nämä kaksi asiaa ovat yhtä tärkeitä. Puhe voi kertoa saman asian kuin liike tai tuoda toisen tason liikeilmaisun lisäksi.

Harjoite 1

Ota lyhyt keppi käteesi ja valitse jonkin runon tai laulun sanat, jotka muistat helposti. Liikuta keppiä edessäsi niin että sisään hengityksellä teet kepillä pienen liikkeen ylös ja uloshengityksellä liun sivulle. Ota vokaaliäänteet mukaan harjoitukseen. Sano äänne silloin, kun teet liukuvaa liikettä sivulle ja ylös liikkeellä hengitystauko, jonka jälkeen taas seuraava vokaali.(Baker, 29.5.2009.)

Seuraava vaihe on, että sanot tekstisi. Hengitä sisään, piirrä pyöreä viiva lattiaan ja sano liikkeellä koko tekstisi.(Baker, 29.5.2009.)

Itse olen kovin arka puhumaan nukan kanssa lavalla. Ehkä olen nähnyt liikaa epäonnistuneita yrityksiä puhua nukan kautta, jolloin muukin ilmaisu on jäänyt laihaksi. Kuitenkin näiden Rene Bakerin harjoitteiden ja kolmen erilaisen puhutavan kautta olen uskaltanut lähteä tutkimaan myös puheen keinoa ilmaista asioita. Lähden etsimään hahmon ääntä ja puhetyyliä nukan kehon ja suun muodosta. Rytmitän seuraavaksi liikkeen ja puheen mieluiten avustajan avulla. Näin pääsen leikittelemään vapaasti ja avustaja katsoo ulkopuolelta ja antaa palautetta kuinka rytmitykset toimivat.

Puhetapa 1

Nukke tekee pitkän liukuvan liikkeen ja samalla puhuu. Puheen rytmiä suhteessa liikkeen rytmiin voi vaihdella. Puhe ei saa olla samassa rytmissä kuin liike. Puhe ja liike ovat samassa rytmissä. Tehdään todella nopearytmisen puhe ja hidas liike. Hidas ja liukuva liike voi olla mikä tahansa liike. Esimerkiksi pään kääntö on hyvä liike, koska se kohtaa koko yleisön.(Baker, 29.5.2009.)

Ole selkeä siinä, puhuuko nukettaja vai nukke. Ennen liikkeen alkua on oltava sisäänhengitys, muuten katsoja ei usko illuusioon, että nukke puhuu ja liikkuu. Kun tekstisi loppuu, on outoa jos nukke jatkaa edelleen liikettä. Muunnelmat tekstin nopeuden ja liikkeen nopeuden välillä tuovat mielenkiintoa puheeseen. Variaatiot tuovat väriä tekstiin. Erityisen toimiva on tapa, jossa puhe on eri nopeudella kuin liike. Tehokeinona voi käyttää samalla nopeudella tehtyä liikettä ja puhetta. (Baker, 29.5.2009.)

Puhetapa 2

Liike ja puhe samaan aikaan. Tee sisäänhengitys ja anna nukelle impulssi liikkua toiseen paikkaan. Puhu liikkeen aikana. Jonka jälkeen nukke pysyy paikallaan ja jatkaa puhetta. Jos teet uloshengityksen sisäänhengityksen sijasta, se antaa erilaisen kuvitelman. Tee riittävän rohkea ja iso hengitys sekä

liike. Voit vaihdella impulssin voimakkuutta. Se osa tekstistä jota haluat painottaa - puhu liikkumatta. (Baker, 29.5.2009.)

Puhetapa 3

Liike ja puhe ovat samassa rytmissä. Tämäkin puhetapa toimii, mutta ei koko ajan käytettynä. Älä koskaan aloita puhumaan nukella tällä tavalla. Liike puheen rytmissä tekee pienen nukken suureksi. Vaikka nukke liikkuu ja puhuu, pidä oma kehosi liikkumatta. Puhetapa 3 on se, joka tulee nukettajalta luonnollisesti, mutta älä silti luota siihen, että se tulee harjoittelematta. (Baker, 29.5.2009.)

7 LOPUKSI

Opinnäytetyössäni kuvatut harjoitteet antavat nukkenäyttelijälle nukenkäsittelyn perustaidot, joilla hän saavuttaa lavatyöskentelyssä varmuuden. Tällöin hän pystyy antamaan yleisölle uskottavan ja koskettavan nukketeatterillisen kokemuksen. Harjoitteiden jälkeen lukija on ymmärtänyt, kuinka nukken kanssa tehdään yhteistyötä ja kuinka näyttelijä käyttää omaa kehoaan nukken takana. Harjoitteiden taso on hyvin vaihteleva ja siksi niitä läpi käydessä on ollut tärkeää tehdä toistoja tarvittava määrä, kunnes harjoite on ymmärretty. Toistojen avulla harjoitteiden tekijä on saanut toiminnot automaattisiksi nukken kanssa työskennellessään, eikä hänen tarvitse joka kerta viettää aikaa näiden samojen perusasioiden kanssa, jotka näissä harjoitteissa on käyty läpi. Nukkenäyttelijä pystyy nyt siis keskittymään esityksen harjoituksissa ohjaajan antamiin toiveisiin ja ehdotuksiin, sekä tarjoamaan ohjaajalle nukkeen sopivia toimintalinjoja. On tärkeää, että lukija jatkaa edelleen itsensä kehittämistä nukkenäyttelijänä, sillä nämä Rene Bakerin harjoitteet ovat vain yksi näkökulma opettaa ja oppia nukenkäsittelyä. On kuitenkin ollut tärkeää, että nämäkin harjoitteet on kirjattu huolella kirjalliseen muotoon, sillä nukketeatterikirjallisuus on erittäin suppeaa. Etenkin suomenkielinen nukenkäsittelyyn perehtynyt kirjallisuus. Aiemmin Väänänen Anna- Kaisa on koonnut opinnäytetyön, joka sisältää Rene Bakerin harjoitteita sekä muuta hänen opetusfilosofiaansa (Väänänen, 2005). On tärkeää, että jatkossakin Turun Taideakatemiassa käyvien vierailevien opettajien opetusmetodeja kirjoitetaan muistiin ja luettavaksi alasta

kiinnostuneille sekä meille, jotka haluamme kehittää itseämme nukkenäyttelijöinä.

LÄHTEET

Chang, Edward C.2006. Terveen elämän portilla. Suom. Baer-Palmu Sari. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Nurmi Timo, Rekiaro Ilkka, Rekiaro Päivi. 1996. Sivistyssanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Raike Antti, Laitinen Karri, Viikari Timo. Elokuvantaju, elokuvatuotannon verkko-oppimateriaali. Viitattu 23.2.2010.

<http://elokuvantaju.uiah.fi/oppimateriaali/jalkituotanto/huomiopiste.jsp>.

Robinson Ronnie.2009. Taiji opas aloittelijoille. Suom. Donner Julia. Schildts Kustannus Oy.

Väänänen Anna-Kaisa. 2005. Rene Bakerin nukenkäsittelyn opetusmetodi. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.